

RYSZARD A. STEFAŃSKI
Uczelnia Łazarskiego
w Warszawie

 <https://orcid.org/0000-0003-0995-9499>

Dopalacze jako substancje szkodliwe dla zdrowia, stanowiące znamię przestępstwa z art. 165 § 1 pkt 2 k.k.

Legal highs as substances harmful to health constituting a feature of the crime of Article 165 § 1 item 2 of the Penal Code

Abstract: The article analyses “legal highs” in the context of recognising this substance as a substance harmful to health, covered by the crime of causing a threat to the life or health of many people (Article 165 § 1 item 2 of the Penal Code). Legal highs fall within the definition of both a substitute (Article 4 item 27 of the Act of 29 July 2005 on Counteracting Drug Addiction) and a new psychoactive substance (Article 4 item 11a of the Act on Drug Addiction). Nevertheless, the greatest axiological justification is to recognise them as a substitute. This already determines from the normative point of view their harmfulness to health. Not every legal high contains, by its nature, substances so harmful to humans that its use always results in a threat to the life or health of many people.

Keywords: legal highs, danger to life or health, new psychoactive substance, crime, substitute

1. Wprowadzenie

Artykuł ma charakter naukowo-badawczy, a jego przedmiotem jest ocena dopalaczy jako środka sprowadzającego niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób w kontekście znamion przestępstwa z art. 165 § 1 pkt 2 k.k.¹. Podstawowy cel naukowy to określenie właści-

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny. Dz.U. 2024, poz. 17 ze zm.

wości dopalaczy i ich ocena w aspekcie możliwości uznania ich za substancję szkodliwą dla zdrowia. Tezę badawczą stanowi stwierdzenie, że dopalacze zawierają składniki szczególnie niebezpieczne dla zdrowia człowieka i w związku z tym są zdolne do spowodowania niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia wielu osób, a tym samym objęte są znamionami wymienionego przestępstwa. W rozważaniach zostały wykorzystane metody dogmatyczna i normatywna. Wyniki badania mają oryginalny charakter, gdyż ich wnioski kategorycznie potwierdzają, że dopalacze mieszczą się w znamieniu środka szkodliwego dla zdrowia. Badania mają przede wszystkim zasięg krajowy, ale ze względu na to, że dopalacze są też rozpowszechnione w innych państwach, gdzie także powstają wątpliwości co do prawnokarnej oceny wyrobienia i wprowadzenia ich do obrotu, badania te mogą być przydatne również tam. Artykuł zawiera duży ładunek myśli teoretycznej oraz istotne wskazówki praktyczne, określając kierunki interpretacji pojęcia „środek szkodliwy dla zdrowia”, a tym samym może przyczynić się do jednolitego stosowania powołanego wyżej przepisu.

2. Pojęcie „dopalacze”

Pojęcie „dopalacze” (ang. *legal highs, smarts, designer drugs, research chemicals*) nie jest pojęciem normatywnym zarówno w prawie krajowym, jak i międzynarodowym, a stanowi termin przejęty z języka potocznego oraz powszechnie używany w literaturze prawniczej i medycznej². To potoczne określenie substancji psychoaktywnych, które mają m.in. silnie aktywować („dopalać”) ośrodkowy układ nerwowy (OUN)³. Słowo „dopalacz” wywodzi się z terminologii lotniczej i oznacza urządzenie stosowane w samolotach, służące zwiększeniu ciągu silnika poprzez spalenie dodatkowego paliwa⁴. Na określenie tych substancji psychoaktywnych używa się różnych terminów. Nazywane są: „legalnymi narkotykami”, „nowymi narkotykami”, paranarkotykami, narkotykami rekreacyjnymi, narkoty-

² P. Jabłoński, A. Malczewski: *Dopalacze. Skala zjawiska i przeciwdziałanie*. Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Warszawa 2014, s. 4; L. Kapka-Skrzypczak i in.: *Dopalacze – stan aktualny i wytyczne na przyszłość*. „Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu” 2011, T. 17, nr 4, s. 207; A. Stańczak: *Dopalacze – problem zdrowia jednostki i zdrowia publicznego. Przestanki działań profilaktycznych*. „Problemy Higieny i Epidemiologii” 2015, nr 1, s. 8.

³ E. Pieprzycza, R. Skowronek, C. Chowaniec: *Problemy analityczne i interpretacyjne związane z diagnostyką zatruc „dopalaczami”*. „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 3, s. 116–117; W. Piekoszewski, E. Florek: *Dopalacze*. „Przegląd Lekarski” 2009, nr 10, s. 861.

⁴ *Nowa encyklopedia powszechna PWN*. T. 2: D–H. Red. B. Petrozolin-Skowrońska. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1995, s. 106.

kami projektowymi, „środkami zastępczymi”⁵, „substancjami imitującymi narkotyki”⁶, „mieszkami ziołowymi”, „substancjami chemicznymi w fazie badań”, „solami do kąpiei”⁷ lub „nawozami do roślin”⁸.

W literaturze definiuje się je jako:

- „grupę substancji wykazujących działanie pobudzające, stymulujące ośrodkowy układ nerwowy, relaksujące, czasami halucynogenne lub psychodeliczne”⁹;
- „substancje psychoaktywne, mające na celu imitować działanie nielegalnych narkotyków, produkowane w celu ominięcia ograniczeń prawnych”¹⁰;
- „grupę wielu substancji pochodzenia naturalnego, syntetycznego lub półsyntetycznego, których zażywanie ma na celu wywołanie określonych efektów, najczęściej zbliżonych do efektów wywoływanych przez określone narkotyki (amfetaminę czy ecstazy) bądź efekty podobne”¹¹;
- „substancje pochodzenia naturalnego lub syntetycznego wykazujące działanie psychostymulujące”¹²;
- heterogenną grupę substancji o rzekomym bądź faktycznym działaniu psychoaktywnym, pochodzenia naturalnego lub syntetycznego, których spożycie ma na celu wywołanie w organizmie jak najwierniejszego efektu narkotycznego substancji zdelegalizowanych (głównie marihuany, opium bądź ecstazy)¹³.

Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (EMCDDA) tak określa dopalacze: to „nowa substancja psychoaktywna [new psychoactive substances – NPS], to nowy narkotyk lub związek

⁵ A. Stańczak: *Dopalacze...*, s. 8; G. Krzyśko: *Ocena stanu wiedzy licealistów na temat dopalaczy*. „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Pedagogika” 2018, nr 16, s. 225.

⁶ L. Kapka-Skrzypczak i in.: *Dopalacze...*, s. 206.

⁷ M.R. Mazurkiewicz i in.: *Ocena rozpowszechniania, powodów i form użycia tak zwanych „dopalaczy” przez uczestników ankiety internetowej*. „Psychiatria Polska” 2013, nr 6, s. 1144.

⁸ E. Pieprzycza, R. Skowronek, C. Chowaniec: *Problemy...*, s. 117.

⁹ J. Morawska-Siudak i in.: *Dopalacze jako problem diagnostyczny, psychologiczny i prawny*. „Przegląd Lekarski” 2010, nr 67, s. 598; M. Kidawa: *Dopalacze – przejściowa moda czy realne zagrożenie?* „Serwis Informacyjny. Narkomania” 2009, nr 1, s. 3; A. Kolbowska: *Dopalacze*. „Serwis Informacyjny. Narkomania” 2009, nr 1, s. 6; W. Kruk i in.: *Problem stosowania substancji uzależniających (dopalacze, narkotyki, napoje energetyzujące) wśród studentów wybranych uczelni rzeszowskich*. „Problemy Higieny i Epidemiologii” 2014, nr 95, s. 882.

¹⁰ A. Stańczak: *Dopalacze...*, s. 9.

¹¹ L. Kapka-Skrzypczak i in.: *Dopalacze...*, s. 206.

¹² W. Żukiewicz-Sobczak i in.: *„Dopalacze” – eksperyment wysokiego ryzyka, w ujęciu przepisów nowej ustawy*. „Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu” 2012, T. 18, nr 2, s. 137.

¹³ K. Kierus i in.: *Dopalacze – nowe zagrożenie zdrowia młodzieży*. „Pediatria i Medycyna Rodzinna” 2011, nr 4, s. 356.

psychotropowy w formie czystej lub w postaci produktu, który nie jest kontrolowany przez Konwencje Narodów Zjednoczonych dotyczące leków/zwiazzków psychotropowych, a który może wywoływać szkody zdrowotne porównywalne do tych, które są skutkiem stosowania substancji wymienionych w przywołanych konwencjach”¹⁴.

Są to substancje chemiczne, które działają na organizm ludzki, powodując euforię oraz uczucie przyjemności w podobny sposób, jak dotychczas znane narkotyki. Mają silnie aktywować („dopalać”) ośrodkowy układ nerwowy i najczęściej powstają poprzez modyfikację podstawowej struktury kontrolowanego narkotyku w celu uzyskania analogu nieobjętego kontrolą prawną¹⁵. Są one dostępne w postaci suszu palonego w fajkach i skrętach lub wdychanego pod postacią dymu z kadzidełek, mającego powodować efekt podobny do palenia opium czy marihuany, oraz pod postacią tabletek albo proszku w torebkach, mających działanie pobudzające, podobne do kokainy czy amfetaminy¹⁶, jak również kryształów, cieczy, kartoników¹⁷. Przyjmuje się je donosowo, doustnie (tabletki, kapsułki, roztwory), poprzez palenie, dożylnie, domięśniowo, a czasem także doodbytniczo¹⁸.

Dopalacze – ze względu na efekty kliniczne – dzieli się na: 1) stymulanty (substancje pobudzające funkcje OUN); 2) depresanty (substancje działające hamująco na OUN); 3) psychodeliki, substancje halucynogenne. Chodzi m.in. o pochodne benzylopiperazyny i fenylopiperazyny, materiał roślinny z zawartością związków chemicznych o działaniu psychoaktywnym (np. powój hawajski, pieprz metystynowy, czułek, poganek rutowaty, szałwia wieszczą), pochodne metkatynonu, syntetyczne kannabinoidy oraz substancje o zróżnicowanej strukturze¹⁹.

¹⁴ The European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA): *Annual report 2011: the state of the drugs problem in Europe*. Publications Office of the European Union, Luxembourg 2011. https://www.drugsandalcohol.ie/16288/1/EMCDDA_AR2011_EN.pdf [dostęp: 09.01.2025], cytat podano w tłum. własnym; K. Mruczyk i in.: *Chemical analysis of substitute drugs of abuse – “legal highs” from Lubuskie province, Poland*. “Journal of Medical Science” 2014, vol. 83, no. 2, s. 101–107; S. Matyjek: „Dopalacze” – nieprzewidywalne narkotyki. *Problem społeczno-prawny*. „Filozofia Publiczna i Edukacja Demokratyczna” 2019, nr 1, s. 256.

¹⁵ S. Matyjek: „Dopalacze”..., s. 253, 255; K. Simonienko, N. Waszkiewicz, A. Szulc: *Roślinne środki odurzające – aktualnie obowiązująca lista w Polsce*. „Psychiatria Polska” 2013, T. 47, nr 3, s. 499–500.

¹⁶ M.R. Mazurkiewicz i in.: *Ocena...*, s. 1145.

¹⁷ E. Pieprzycza, R. Skowronek, C. Chowaniec: *Problemy...*, s. 117.

¹⁸ J.B. Zawilska: “Legal Highs” – *an emerging epidemic of novel psychoactive substances*. “International Review of Neurobiology” 2015, vol. 120, s. 273–300.

¹⁹ D. Błachut, B. Szukalski: *Dopalacze – właściwości chemiczne, skala zagrożeń i przeciwdziałanie rozpowszechnianiu*. „Przegląd Bezpieczeństwa” 2012, nr 6, s. 113–131.

Podjmując próbę zakwalifikowania dopalaczy jako środków szkodliwych dla zdrowia, należy odwołać się do definicji środka zastępczego zawartej w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii²⁰. Ustawa ta w pierwotnym brzmieniu określała środek zastępczy jako substancję w każdym stanie fizycznym, która jest trucizną lub środkiem szkodliwym, używaną zamiast lub w takich samych celach, innych niż medyczne, jak środek odurzający albo substancja psychotropowa (art. 4 pkt 27²¹). Zakres tej definicji nie pozwalał na objęcie nią dopalaczy. Z tego też powodu ustawodawca podjął próbę objęcia dopalaczy reglamentacją poprzez modyfikację definicji środka zastępczego.

Ustawą z dnia 8 października 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej²² została zmieniona definicja pojęcia „środek zastępczy”, według której chodzi o „substancję pochodzenia naturalnego lub syntetycznego w każdym stanie fizycznym lub produkt, roślinę, grzyba lub ich część, zawierające taką substancję, używane zamiast środka odurzającego lub substancji psychotropowej lub w takich samych celach jak środek odurzający lub substancja psychotropowa” (art. 4 pkt 27 u. o n.). W uzasadnieniu projektu tej ustawy podkreśla się, że jej opracowanie jest związane „z dynamicznym rozwojem zjawiska wprowadzania do legalnego obrotu nowych substancji posiadających działanie psychoaktywne. Substancje te są często nazywane potocznie »dopalaczami«”²³. Tym samym zakresem tej definicji zostały objęte dopalacze.

Ustawą z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz niektórych innych ustaw²⁴ definicja została kolejny raz zmieniona i określała środek zastępczy jako „produkt zawierający co najmniej jedną nową substancję psychoaktywną lub inną substancję o podobnym działaniu na ośrodkowy układ nerwowy, który może być użyty zamiast środka odurzającego lub substancji psychotropowej lub w takich samych celach jak środek odurzający lub substancja psychotro-

²⁰ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 sierpnia 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Dz.U. 2023, poz. 1939 ze zm. (dalej jako: u. o n.).

²¹ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii. Dz.U. 2005, nr 179, poz. 1485.

²² Ustawa z dnia 8 października 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Dz.U. 2010, nr 213, poz. 1396.

²³ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej z 5 października 2010 r. Druk sejmowy nr 3442. <https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/wgdruku/3442> [dostęp: 03.03.2025].

²⁴ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz niektórych innych ustaw. Dz.U. 2015, poz. 875.

pową, których wytwarzanie i wprowadzanie do obrotu nie jest regulowane na podstawie przepisów odrębnych; do środków zastępczych nie stosuje się przepisów o ogólnym bezpieczeństwie produktów ” (art. 4 pkt 27).

Jednocześnie ustawą tą została dodana definicja nowej substancji psychoaktywnej, obejmująca substancję pochodzenia naturalnego lub syntetycznego w każdym stanie fizycznym, o działaniu na ośrodkowy układ nerwowy, określoną w wykazie nowych substancji psychoaktywnych, stanowiącym załącznik do rozporządzenia Ministra Zdrowia (art. 4 pkt 11a²⁵). W uzasadnieniu do projektu tej ustawy wskazuje się, że została ona „opracowana ze względu na potrzebę objęcia kontrolą ustawową substancji chemicznych, które w 2010 r. były przedmiotem obrotu handlowego w sklepach z tzw. dopalaczami”²⁶.

Definicja środka zastępczego została jeszcze raz zmodyfikowana – ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej²⁷. Według niej jest nim „produkt zawierający substancję o działaniu na ośrodkowy układ nerwowy, który może być użyty w takich samych celach jak środek odurzający, substancja psychotropowa lub nowa substancja psychoaktywna, których wytwarzanie i wprowadzanie do obrotu nie jest regulowane na podstawie przepisów odrębnych; do środków zastępczych nie stosuje się przepisów o ogólnym bezpieczeństwie produktów” (art. 4 pkt 27).

Ustawa ta zmieniła też definicję nowej substancji psychoaktywnej, według której jest to każda substancja lub grupa substancji pochodzenia naturalnego albo syntetycznego, w formie czystej bądź w formie preparatu, działająca na ośrodkowy układ nerwowy, inna niż substancja psychotropowa i środek odurzający, stwarzająca – zgodnie z rekomendacją Zespołu do spraw oceny ryzyka zagrożeń dla zdrowia lub życia ludzi związanych z używaniem nowych substancji psychoaktywnych – zagrożenia dla zdrowia lub zagrożenia społeczne porównywalne do zagrożeń stwarzanych przez substancję psychotropową lub środek odurzający, lub które naśladują działanie tych substancji zawartych w wykazie nowych substancji psychoaktywnych stanowiącym załącznik do rozporządzenia Ministra Zdrowia. Aktualny wykaz tych środków zawiera rozporządzenie Ministra

²⁵ Były to: rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 27 listopada 2015 r. w sprawie wykazu nowych substancji psychoaktywnych. Dz.U. 2015, poz. 2017; rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 sierpnia 2016 r. w sprawie wykazu nowych substancji psychoaktywnych. Dz.U. 2016, poz. 1393; rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 7 sierpnia 2017 r. w sprawie wykazu nowych substancji psychoaktywnych. Dz.U. 2017, poz. 1582.

²⁶ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz niektórych innych ustaw. Druk sejmowy nr 3107. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?nr=3107> [dostęp: 08.01.2025].

²⁷ Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Dz.U. 2018, poz. 1490.

Zdrowia z dnia 17 sierpnia 2018 r. w sprawie wykazu substancji psychotropowych, środków odurzających oraz nowych substancji psychoaktywnych²⁸. W uzasadnieniu projektu tej ustawy wskazuje się, że „Projekt ustawy został opracowany ze względu na pilną potrzebę wdrożenia kolejnych działań ograniczających zjawisko wytwarzania i wprowadzania do obrotu środków zastępczych i nowych substancji psychoaktywnych, w tym wynikających z przyjęcia na poziomie Unii Europejskiej nowych rozwiązań prawnych umożliwiających objęcie nowych substancji psychoaktywnych procedurą oceny zagrożeń na poziomie Unii Europejskiej i procedurą poddania danej substancji środkom kontroli i sankcjom karnym takim samym, jak przewidziane w prawie krajowym wobec substancji psychotropowych (narkotyków)”²⁹. Chodzi o substancje wywołujące zagrożenie dla zdrowia lub zagrożenie społeczne porównywalne do zagrożeń stwarzanych przez substancje psychotropowe lub środki odurzające.

Obecnie środki nazywane potocznie dopalaczami mieszczą się zarówno w definicjach środka zastępczego, jak i nowej substancji psychoaktywnej. Niemniej większe uzasadnienie aksjologiczne ma zaliczenie ich do środków zastępczych. Tak też są postrzegane w orzecznictwie³⁰ i literaturze³¹. Za takim traktowaniem tych środków przemawia przede wszyst-

²⁸ Obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 17 czerwca 2024 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie wykazu substancji psychotropowych, środków odurzających oraz nowych substancji psychoaktywnych. Dz.U. 2024, poz. 1139.

²⁹ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej z 16 lipca 2018 r. Druk sejmowy nr 2746. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=2746> [dostęp: 09.01.2025].

³⁰ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2022 r. V KK 441/21. LEX nr 3405196; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2020 r. V KK 374/19. LEX nr 3270722; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 11 grudnia 2013 r. II AKz 483/13. LEX nr 1402863; wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 22 listopada 2017 r. II AKa 170/17. LEX nr 2461389; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu z dnia 6 kwietnia 2017 r. IV SA/Wr 526/16. LEX nr 2275904; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie z dnia 26 października 2016 r. II SA/Sz 821/16. LEX nr 2165572; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 10 października 2018 r. II AKz 474/18. „Prokuratura i Prawo” 2019, nr 5, poz. 34 (wkładka); wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 11 grudnia 2019 r. II AKa 375/19. LEX nr 3066114; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 czerwca 2020 r. II AKa 273/19. „Prokuratura i Prawo” 2022, nr 10, poz. 38 (wkładka); wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 29 października 2020 r. II AKa 303/20. LEX nr 3123485.

³¹ K. Tkaczyk-Rymanowska: *Problem tzw. dopalaczy i nowych narkotyków w świetle zmian normatywnych do ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii*. „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 9, s. 139–140; R.A. Stefański: *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu*. W: *Kodeks karny. Komentarz*. Red. R.A. Stefański. C.H.Beck, Warszawa 2025, s. 1108; D. Gruszecka: *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu*. W: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*. Red. J. Giezek. Wolters Kluwer, Warszawa 2021, s. 353.

kim to, że definicja środka zastępczego ma charakter ogólny i pozwala na indywidualną jego ocenę, podczas gdy zaliczenie określonego środka do nowych substancji psychoaktywnych wymaga rekomendacji Zespołu do spraw oceny ryzyka zagrożeń dla zdrowia lub życia ludzi związanych z używaniem nowych substancji psychoaktywnych, że powoduje zagrożenia dla zdrowia lub zagrożenia społeczne porównywalne do zagrożeń stwarzanych przez substancję psychotropową. „Środek zastępczy” jest terminem szerszym od pojęcia „nowa substancja psychoaktywna”³². Słusznie w judykaturze podkreśla się, że „Środki zastępcze są środkami chemicznymi, które powstają właśnie po reakcji rządów państw zakazujących udzielania czy posiadania konkretnych substancji odurzających, czy psychoaktywnych. Wówczas to producenci w miejsce środków umieszczanych na listach czy załącznikach do ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii (bądź ich odpowiednikach), syntezują środki o podobnej budowie i działaniu, nadając im najczęściej nieco zmienioną nazwę i tym sposobem środki te przestają być objęte zakazem. Wszystkie deklaracje oskarżonych dotyczące rzekomej legalności wprowadzanej przez nich substancji, czy możliwości ich sprzedaży na forach internetowych w sposób zgodny z prawem, są jedynie dowodem na to, jak doskonałą mieli oni świadomość szkodliwości sprzedawanych substancji oraz tego że środki te powstają niejako »na bieżąco« w celu ominięcia wydawanych przez poszczególne państwa zakazów ich sprzedaży, bez uprzedniej kontroli ich wpływu na organizm ludzki”³³.

3. Dopalacze jako środki popełnienia przestępstwa z art. 165 § 1 pkt 2 k.k.

3.1. Istota przestępstwa z art. 165 § 1 pkt 2 k.k.

W art. 165 § 1 pkt 2 k.k. stypizowane jest przestępstwo spowodowania niebezpieczeństwa powszechnego, tj. niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia wielu osób albo dla mienia w wielkich rozmiarach, przez wyrabianie lub wprowadzanie do obrotu szkodliwych dla zdrowia: 1) substancji; 2) środków spożywczych; 3) innych artykułów powszechnego użytku, a także środków farmaceutycznych nieodpowiadających obowiązującym warunkom jakości.

³² Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 12 kwietnia 2019 r. III SA/Kr 1161/18. LEX nr 2657378.

³³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 17 grudnia 2020 r. II AKa 348/20. LEX nr 3358986.

3.2. Dopalacze jako szkodliwe dla zdrowia substancje

Spśród środków wymienionych w art. 165 § 1 pkt 2 k.k. dopalacze mieszczą się w pojęciu substancji szkodliwych dla zdrowia, gdyż – jak wskazywano – definicja środka zastępczego obejmuje te substancje.

Substancjami zaś są pierwiastki chemiczne lub ich związki w stanie, w jakim występują w przyrodzie lub zostają uzyskane za pomocą procesu produkcyjnego, z wszelkimi dodatkami wymaganymi do zachowania ich trwałości oraz wszelkimi zanieczyszczeniami powstałymi w wyniku zastosowanego procesu, wyłączając rozpuszczalniki, które można oddzielić bez wpływu na stabilność i skład substancji (art. 3 pkt 1 i 2 rozporządzenia (WE) Nr 1907/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z 18 grudnia 2006 r. w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH) i utworzenia Europejskiej Agencji Chemikaliów, zmieniającego dyrektywę 1999/45/WE oraz uchylającego rozporządzenie Rady (EWG) nr 793/93 i rozporządzenie Komisji (WE) nr 1488/94, jak również dyrektywę Rady 76/769/EWG i dyrektywy Komisji 91/155/EWG, 93/67/EWG, 93/105/WE i 2000/21/WE³⁴)³⁵.

Nie ulega wątpliwości, że dopalacze nie mogą być uznane za żaden z pozostałych środków wymienionych w art. 165 § 1 pkt 2 k.k., gdyż:

- środkiem spożywczym jest każda substancja lub produkt przetworzony, częściowo przetworzony albo nieprzetworzony, przeznaczony do spożycia przez ludzi lub którego spożycia przez ludzi można się spodziewać (art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia³⁶ w zw. z art. 2 rozporządzenia (WE) nr 178/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 28 stycznia 2002 r. ustanawiającego ogólne zasady i wymagania prawa żywnościowego, powołującego Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności oraz ustanawiającego procedury w zakresie bezpieczeństwa żywności³⁷). W piśmiennictwie dopalacze błędnie zalicza się do środków spożywczych niespełniających norm jakościowych³⁸;

³⁴ Dz. Urz. UE z 29 maja 2007 r. L 136/3. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=OJ:L:2007:136:FULL> [dostęp: 09.01.2025].

³⁵ Zob. art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach. Dz.U. 2022, poz. 1816.

³⁶ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 25 maja 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia. Dz.U. 2023, poz. 1448.

³⁷ Ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia. Dz. Urz. WE L 31 z 01.02.2002. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex:32002R0178> [dostęp: 09.01.2025].

³⁸ D. Zajac: *Karalność obrotu dopalaczami w świetle art. 165 k.k. (analiza dogmatyczna)*. „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2017, nr 4, s. 57–58.

- innymi artykułami powszechnego użytku są wszelkie substancje i środki, których człowiek używa w codziennym życiu w celu utrzymania czystości, higieny osobistej itp. Chodzi m.in. o kosmetyki, proszki do prania, dobra użytku kulturalnego, sprzęt elektroniczny, naczynia stołowe i kuchenne itp.³⁹;
- środkiem farmaceutycznym jest produkt leczniczy, zdefiniowany w ustawie z dnia 6 września 2001 r. – Prawo farmaceutyczne⁴⁰. W myśl art. 2 pkt 32 tej ustawy produktem leczniczym jest „substancja lub mieszanina substancji, przedstawiana jako posiadająca właściwości zapobiegania lub leczenia chorób występujących u ludzi lub zwierząt lub podawana w celu postawienia diagnozy lub w celu przywrócenia, poprawienia lub modyfikacji fizjologicznych funkcji organizmu poprzez działanie farmakologiczne, immunologiczne lub metaboliczne”.

W doktrynie oraz judykaturze kontrowersje wywołuje uznanie dopalaczy za szkodliwe dla zdrowia substancje w rozumieniu art. 165 § 1 pkt 2 k.k., a spór wynika ze sposobu rozumienia ich szkodliwości dla zdrowia. Przyjmuje się, że w przepisie tym:

- 1) nie chodzi o substancje szkodliwe ze swej istoty, lecz jedynie o takie, które nabrały cech szkodliwości wskutek np. wadliwego wytworzenia lub składowania⁴¹. W judykaturze twierdzi się, że:
 - „Nie wyczerpuje znamion art. 165 § 1 pkt 2 k.k. wyrabianie czy sprzedaż środków zastępczych jako tzw. dopalaczy, tak jak nie wyczerpuje ich wytwarzanie i obrót bez koncesji środkami odurzającymi, czy psychotropowymi, jako takimi. Nie ma zatem jakichkolwiek podstaw do przyjmowania, że obrót jakimikolwiek narkotykami, nawet w ilości stwarzającej zagrożenie dla życia lub zdrowia wielu osób, może być czynem zabronionym kwalifikowanym z art. 165 § 1 pkt 2 k.k.”⁴²;

³⁹ Ibidem, s. 54; G. Bogdan: *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu*. W: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–211a*. Red. W. Wróbel, A. Zoll. T. 2. Wolters Kluwer, Warszawa 2017, s. 447.

⁴⁰ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 12 kwietnia 2024 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo farmaceutyczne. Dz.U. 2024, poz. 686 ze zm.

⁴¹ K. Buchała: *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu*. W: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 kodeksu karnego*. Red. A. Zoll. Wolters Kluwer, Kraków 1999, s. 340; G. Bogdan: *Przestępstwa...*, s. 447; P. Petasz: *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu*. W: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz. Art. 117–221*. Red. M. Królikowski, R. Zawłocki. T. 1. C.H.Beck, Warszawa 2017, s. 387; G. Hałas, Z. Gądzik: *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu*. W: *Kodeks karny. Komentarz*. Red. A. Grześkowiak, K. Wiak. C.H.Beck, Warszawa 2019, s. 943.

⁴² Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 31 maja 2017 r. I KZP 5/17. OSNKW 2017, nr 7, poz. 40. Tak też: T. Oczkowski: *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu*. W: *Kodeks karny. Komentarz*. Red. V. Konarska-Wrzošek. Wolters Kluwer, Warszawa 2023, s. 943.

- „Przepis art. 165 § 1 pkt 2 k.k. nie dotyczy substancji ze swej natury niebezpiecznych, którymi obrót jest zakazany”⁴³;
- „Przepis art. 165 § 1 pkt 2 k.k. nie dotyczy substancji ze swej natury niebezpiecznych, którymi obrót jest zakazany, lecz ochrony życia i zdrowia wielu osób, w sytuacji zetknięcia się ze środkami ogólnie dostępnymi, co do których mają prawo być przekonane, że ich »normalne« użycie będzie bezpieczne. Wynika to wyraźnie z desygnatów tego przepisu. Należy zatem przyjąć, że nie wyczerpuje znamion tego przestępstwa obrót »dopalaczami« jako takimi, podobnie jak nie wyczerpuje dyspozycji tego przepisu wytwarzanie i obrót bez koncesji środkami odurzającymi czy psychotropowymi”⁴⁴. Pogląd ten jest o tyle istotny, gdyż zakazane jest wytwarzanie, przywóz i wprowadzanie do obrotu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej środków zastępczych (art. 44b ust. 1 pkt 1 u. o n.), które – jak wcześniej wskazano – obejmują dopalacze.

Sąd Najwyższy uznał, że „jeżeli w wyniku wadliwej produkcji artykułu (środka, substancji itp.), odstąpienia od deklarowanej normy jakości, wadliwego przechowywania lub transportowania, czy też wprowadzania do obrotu towaru, który faktycznie jest innym produktem, niż wynikałoby to z jego opisu na opakowaniu, nazwy itp., przy jednoczesnym spełnieniu warunku, że produkt ten jest szkodliwy dla zdrowia w stopniu stanowiącym niebezpieczeństwo dla zdrowia lub życia wielu osób – to jego wyprodukowanie lub wprowadzenie do obrotu wyczerpuje dyspozycję art. 165 § 1 pkt 2 k.k.”⁴⁵;

- 2) chodzi o takie substancje, które stanowić mogą zagrożenie dla stanu zdrowia w przypadku zetknięcia się z nimi⁴⁶. W orzecznictwie zauważa się, że szkodliwe dla zdrowia substancje to nie tylko takie, które cech szkodliwości nabrały wskutek wadliwego wytworzenia czy przetworzenia, ale także te, które są szkodliwe ze swej istoty. Dopapalacze mogą być uznane za szkodliwe dla zdrowia substancje, o ile stwarzają konkretne niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób⁴⁷. Rację

⁴³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 11 stycznia 2018 r. II AKa 266/17. LEX nr 2455116.

⁴⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 21 listopada 2018 r. II AKa 395/18. LEX nr 2625091.

⁴⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 31 maja 2017 r. I KZP 5/17. OSNKW 2017, nr 7, poz. 40.

⁴⁶ P. Petasz: *Przestępstwa...*, s. 387; G. Hałas, Z. Gądzik: *Przestępstwa...*, s. 949; B. Gadecki: *Glosa do postanowienia SN z dnia 31 maja 2017 r., I KZP 5/17.* „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2017, nr 11, s. 141.

⁴⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 17 stycznia 2019 r. II AKa 573/18. LEX nr 2753232; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 18 kwietnia 2019 r. II AKa 19/19. LEX nr 2775721; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 11 grudnia

ma Sąd Najwyższy, stwierdzając, że „Wyrabianie lub wprowadzenie do obrotu tzw. dopalaczy może wyczerpywać znamiona przestępstwa z art. 165 § 1 pkt 2 k.k., o ile ze względu na ich skład chemiczny i ilość stwarzają realne niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób. W przepisie tym chodzi o zagrożenie zdrowia mające charakter niebezpieczeństwa powszechnego, a nie szkodliwość dla zdrowia w nieznaczonym stopniu, powodującą tylko przejściowe i niegroźne zakłócenie czynności organizmu”⁴⁸.

Opowiedzenie się za pierwszym stanowiskiem prowadziłoby do wniosku *ad absurdum*, gdyż karalności podlegałoby wprowadzanie do obrotu niemal wszystkich produktów pochodzenia chemicznego, np. rozpuszczalników. Na aprobatę zasługuje drugie stanowisko, gdyż nie jest istotna przyczyna szkodliwości, a ważne jest, czy środki są zdolne do wywołania zagrożenia dla życia lub zdrowia wielu osób⁴⁹. U podstaw kryminalizacji wytworzenia i wprowadzania do obrotu szkodliwych dla zdrowia substancji leży niebezpieczeństwo, jakie może spowodować obrót tymi substancjami na szeroką skalę⁵⁰. W orzecznictwie wskazuje się, że:

- „Dla stwierdzenia, że doszło do wyczerpania znamion czynu zabronionego z art. 165 § 1 pkt 2 k.k. konieczne jest ustalenie, że spożycie określonego środka mogło prowadzić do następstw wykraczających poza te wskazane, akceptowane przez konsumenta skutki »uboczne«, które to następstwa wiązałyby się z zaistnieniem konkretnego niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia konsumenta”⁵¹;
- „Nie każdy środek zastępczy, o którym mowa w art. 4 ust. 27 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, zawierać musi bowiem, niejako z natury rzeczy, substancje na tyle szkodliwe dla człowieka, że jego użycie w konsekwencji zawsze będzie powodowało niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia w rozumieniu hipotezy normy określonej w art. 165 § 1

2019 r. II AKa 375/19. LEX nr 3066114; wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 27 listopada 2019 r. II AKa 97/19. LEX nr 2758148.

⁴⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 1977 r. IV KR 84/77. OSNPG 1977, nr 11, poz. 104.

⁴⁹ R.A. Stefański: *Przestępstwa...*, s. 1106.

⁵⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 10 lipca 2018 r. II AKa 143/18. LEX nr 2601867.

⁵¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2022 r. II KK 216/21. OSNK 2022, nr 9 poz. 33; tak postanowienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 10 października 2018 r. II AKz 474/18. „Prokuratura i Prawo” 2019, nr 5, poz. 34 (wkładka); wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2018 r. V KS 21/18. LEX nr 2583824; wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 23 maja 2019 r. II AKa 54/19. LEX nr 2758424.

- pkt 2 k.k., a więc skutkujące konkretnym i realnym zagrożeniem dla życia lub zdrowia ludzkiego w poważnym stopniu”⁵²;
- „Sprzedaż dopalaczy stanowi zatem przestępstwo z art. 165 § 1 pkt 2 k.k., przy spełnieniu warunku, że produkt ten jest szkodliwy dla zdrowia w stopniu stanowiącym niebezpieczeństwo dla zdrowia lub życia wielu osób i to niezależnie od tego jaka informacja jest umieszczona na opakowaniu takiego produktu”⁵³.

Mając na uwadze, że zwrot „szkodliwe dla zdrowia substancje” obejmuje również substancje szkodliwe ze swej istoty, nie sposób dopalaczy nie zaliczyć do tych środków, o ile są szkodliwe dla zdrowia w stopniu stanowiącym zagrożenie dla zdrowia lub życia wielu osób. Nie są zatem takimi środkami te dopalacze, które spełniają zwykłe normy jakościowe stosowane w procesie ich wytwarzania i obrotu, w rezultacie czego ich zażycie nie prowadzi do skutków dalej idących aniżeli typowe odurzenie i związane z nim typowe skutki uboczne⁵⁴. Trafnie w orzecznictwie zauważa się, że „Nie stanowi przestępstwa z art. 165 § 1 pkt 2 k.k. sam tylko obrót tzw. dopalaczami, o ile spełniają one zwykłe normy jakościowe przyjęte w praktyce ich wytwarzania i obrotu”⁵⁵.

Nie ma znaczenia, jaka informacja jest umieszczona na opakowaniu takiego środka⁵⁶. Słusznie w judykaturze zwraca się uwagę, że „Zamieszczenie na produkcie stanowiącym tzw. dopalacz informacji, iż nie nadaje się lub nie jest przeznaczony do spożycia przez ludzi nie ma znaczenia dla realizacji znamion czynu zabronionego z art. 165 § 1 pkt 2 k.k. z tej przyczyny, że chociaż jej treść wskazywała, iż produkt nie jest przeznaczony do spożycia, to nabywcy i tak wiedzieli i byli przekonani, że jest to tzw. dopalacz – służący do zażycia – i wyłącznie w tym celu dokonywali jego nabycia”⁵⁷. Nie jest możliwe *a priori* wskazanie, które dopalacze stwarzają takie zagrożenie. Brak jest bowiem pogłębionych badań dotyczących oddziaływania tych środków na zdrowie człowieka, a zwłaszcza brak rzetelnych i pełnych informacji odnośnie do ryzyka zdrowotnego, efek-

⁵² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 22 listopada 2017 r. II AKa 170/17. LEX nr 2461389; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 11 grudnia 2013 r. II AKz 483/13. LEX nr 1402863.

⁵³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 11 grudnia 2019 r. II AKa 375/19. LEX nr 3066114.

⁵⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 23 maja 2019 r. II AKa 54/19. LEX nr 2758424; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 21 listopada 2018 r. II AKa 395/18. LEX nr 2625091.

⁵⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 22 listopada 2017 r. II AKa 170/17. LEX nr 2461389.

⁵⁶ B. Gadecki: *Glosa...*, s. 142.

⁵⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 6 grudnia 2022 r. II AKa 406/22. LEX nr 3616899.

tów ubocznych i skutków przedawkowania czy długotrwałego stosowania tych substancji psychoaktywnych⁵⁸. Nasilają one aktywność układu katecholaminoergicznego i dopaminergicznego w mózgu oraz hamują wychwyt zwrotny serotoniny, powodując nadmierne pobudzenie psychofizyczne, wzrost koncentracji, euforię, rzadziej uczucie dysforii, upośledzenie łaknienia. Po zażyciu większych dawek dopalaczy mogą wystąpić objawy psychotyczne: omamy słuchowe, wzrokowe, przypominające endogenne psychozy schizofreniczne. Obwodowe działanie związane jest głównie z wpływem na układ krążenia oraz proces termoregulacji. Mogą wystąpić: wzrost ciśnienia tętniczego, tachykardia, zaburzenia rytmu serca oraz hipertermia⁵⁹. Wskazuje się, że środki te są przyczyną ostrych stanów psychotycznych, zaburzeń świadomości, a czasem zgonów wśród pacjentów, którzy ulegli ostremu zatruciu bądź stosują je długotrwałe⁶⁰. Skład dopalaczy ciągle się zmienia, a proces ich produkcji nie podlega jakiegokolwiek kontroli farmaceutycznej. Sprzedawane są one jako wyroby kolekcjonerskie nienadające się do spożywania przez ludzi, przyjmują postać ozdoby choinkowej, mieszanki do ozdabiania akwarium czy choćby kaddidel⁶¹. Dopalmace nie są komponowane w warunkach laboratoryjnych, są więc źle oczyszczone i wadliwie zestawione, a przez to bardziej toksyczne⁶². Nie przestaną być niebezpieczne, gdyż inwencja twórcza chemików wyprzedza proces legislacyjny. Nie budzi jednak wątpliwości, że dopalmace mają wpływ na zdrowie człowieka, a ich użycie może nawet prowadzić do zgonu⁶³.

Pomocne dla oceny szkodliwości dopalmaczy mogą być raporty Europejskiego Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (EMCDDA), będącego agencją Unii Europejskiej, której zadaniem jest m.in. publikowanie raportów na temat nowych substancji psychoaktywnych, w tym dotyczących ich szkodliwości⁶⁴.

⁵⁸ L. Kapka-Skrzypczak i in.: *Dopalacze...*, s. 210.

⁵⁹ W. Żukiewicz-Sobczak i in.: „*Dopalacze*”..., s. 137–138.

⁶⁰ B. Lubecka, M. Lubecki, R. Pudło: „*Dopalacze*” — co wiemy o nowych substancjach psychoaktywnych? „*Psychiatria*” 2018, T. 15, nr 2, s. 99.

⁶¹ K. Kierus i in.: *Dopalacze...*, s. 359.

⁶² K. Łuczarsz, A. Muszyńska: *Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. Komentarz*. Wolters Kluwer, Warszawa 2008, s. 207.

⁶³ M.R. Mazurkiewicz i in.: *Ocena...*, s. 1145; E. Pieprzyca, R. Skowronek, C. Chowaniec: *Problemy...*, s. 122.

⁶⁴ *European Drug Report 2024: Trends and Developments*. https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024_en [dostęp: 09.01.2025].

4. Zachowanie sprawcze

Zachowaniem sprawczym przestępstwa określonego w art. 165 § 1 pkt 2 k.k. jest wyrabianie lub wprowadzenie do obrotu m.in. szkodliwych dla zdrowia substancji. Wyrabianiem są wszelkie czynności polegające na wytwarzaniu wymienionych środków. Niesie ono za sobą abstrakcyjne narażenie na niebezpieczeństwo, które ulega konkretyzacji z chwilą wprowadzenia do obrotu⁶⁵. Jego znaczenie nie budzi wątpliwości.

Kontrowersje pojawiają się w kwestii rozumienia pojęcia wprowadzenia substancji do obrotu. Dotyczą one tego, czy pojęcie to należy rozumieć tak, jak jest zdefiniowane w art. 4 pkt 34 u. o n., czy też na gruncie art. 165 § 1 pkt 2 k.k. ma ono autonomiczne znaczenie. Różnica sprowadza się do tego, czy wprowadzeniem do obrotu jest także udostępnienie takiego środka konsumentowi. Wynika ona z odmiennej interpretacji zawartego w tej definicji zwrotu „udostępnienie osobom trzecim”. W myśl bowiem art. 4 pkt 34 u. o n. wprowadzaniem do obrotu jest udostępnienie osobom trzecim, odpłatnie lub nieodpłatnie, środków odurzających, substancji psychotropowych, prekursorów, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych.

Sąd Najwyższy przyjął, że „Zgodnie z definicją legalną zawartą w art. 4 pkt 34 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 852), wprowadzaniem do obrotu jest udostępnienie osobom trzecim, odpłatnie lub nieodpłatnie, środków odurzających, substancji psychotropowych, prekursorów, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych. Przy czym nie budzi wątpliwości, tak w orzecznictwie, jak i doktrynie, że dla przyjęcia, iż zachowanie oskarżonego stanowi »wprowadzenie do obrotu« przykładowo środka odurzającego, odbiorcą tegoż środka nie może być konsument narkotyku. W przypadku, gdy odbiorcą jest konsument o przestępstwie polegającym na »wprowadzeniu do obrotu« mowy być nie może, lecz należy w takiej sytuacji przyjmować udzielenie środka psychoaktywnego innej osobie”⁶⁶. Pogląd ten został wyrażony na podstawie przepisów karnych ustawy

⁶⁵ K. Buchała: *Przestępstwa...*, s. 340.

⁶⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2020 r. II KK 302/19. LEX nr 3221541; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2008 r. III KK 36/08. LEX nr 448971; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2015 r. V KK 341/15. LEX nr 1923856; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 15 kwietnia 2016 r. II AKa 58/16. KZS 2016, nr 9, poz. 96; wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 24 maja 2016 r. II AKa 72/16. LEX nr 2067981; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 14 maja 2015 r. II AKa 61/15. LEX nr 1771062; wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 21 lipca 2009 r. II AKa 123/09. KZS 2011, nr 3, poz. 67; wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 31 października 2006 r. II AKa 177/06. KZS 2006, nr 12, poz. 31.

o zapobieganiu narkomanii, w których odrębnie jest penalizowane „wprowadzenie do obrotu” środka odurzającego (art. 56 ust. 1 u. o n.) oraz „udzielanie” środka odurzającego (art. 58 ust. 1). Daje to podstawę do zawężającej wykładni zawartego w art. 4 pkt 34 u. o n. pojęcia „wprowadzenie do obrotu” w odniesieniu do przepisów karnych z tej ustawy.

Takiego zawężenia tej definicji nie uzasadnia treść art. 165 § 2 pkt 2 k.k., w którym nie ma mowy o udostępnieniu środka. Nie ma racji Sąd Najwyższy, że definicja ta nie może stanowić podstawy takiej samej, jak na ich kanwie, wykładni tego znamienia, ponieważ różny jest zakres ochrony norm wynikających z tej ustawy oraz z Kodeksu karnego⁶⁷. Nie sposób aprobować poglądu, że na podstawie art. 165 § 1 pkt 2 k.k. odpowiedzialność karną ponieść będą mogły wyłącznie te podmioty, które dokonują pierwotnego wprowadzenia do obrotu, co jest argumentowane tym, że taka interpretacja tego znamienia pozostaje w zgodzie ze wskazaniem języka naturalnego oraz z dyrektywami wykładni systemowej, nie dochodzi do niedopuszczalnego zawężenia zakresu zastosowania art. 165 k.k.⁶⁸.

Trzeba zatem przyjąć, że wprowadzaniem do obrotu w rozumieniu tego przepisu jest udostępnienie w jakiejkolwiek formie i jakimkolwiek celu, odpłatnie lub nieodpłatnie, takich środków osobom trzecim, zarówno niebędącym ich konsumentami, jak i nabywającym je w celu własnego spożycia⁶⁹.

⁶⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 lipca 2019 r. III KK 190/18. LEX nr 3363791; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 2020 r. V KK 478/19. LEX nr 3180918.

⁶⁸ D. Zając: *Karalność...*, s. 68–69.

⁶⁹ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 kwietnia 2021 r. II OSK 2112/18. LEX nr 3190436; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 7 października 2020 r. II OSK 2099/18. LEX nr 3280513; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 29 kwietnia 2020 r. II OSK 2307/19. LEX nr 3020279; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 23 kwietnia 2020 r. II OSK 1123/19. LEX nr 3009454; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 19 grudnia 2019 r. II OSK 3232/18. LEX nr 2782216; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 15 lutego 2019 r. II OSK 768/17. LEX nr 2629569; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 1 sierpnia 2019 r. III SA/Kr 236/19. LEX nr 2716152; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 26 marca 2019 r. III SA/Kr 990/18. LEX nr 2647363; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 21 marca 2019 r. III SA/Kr 988/18. LEX nr 2644165; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 12 kwietnia 2018 r. III SA/Kr 1463/17. LEX nr 2486979; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 21 marca 2018 r. III SA/Kr 1336/17. LEX nr 2495307; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 14 marca 2018 r. II OSK 1287/16. LEX nr 2495512; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 26 stycznia 2017 r. II OSK 996/15. LEX nr 2288767; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 4 października 2017 r. II OSK 194/16. LEX nr 2408856; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 24 listopada 2015 r. II OSK 703/14. LEX nr 2002227; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 2 czerwca 2015 r. II OSK 2684/13. LEX nr 178053.

Może to być sprzedaż detaliczna takich środków⁷⁰, udostępnienie środka pierwotne lub kolejny etap wprowadzenia do obrotu⁷¹. Rację ma Naczelny Sąd Administracyjny, twierdząc, że:

- „Zakresem pojęcia udostępnienia osobom trzecim środków odurzających, substancji psychotropowych, prekursorów, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych, należy objąć stworzenie możliwości faktycznych dostępu osób trzecich do tych środków. Nie można do takiej ustawowej definicji wprowadzenia do obrotu przyjąć elementów stanu faktycznego w niej nie zapisanego, a zatem przyjąć, że wymaga ustalenia fakt sprzedaży tych substancji, aby przypisać status strony”⁷². Udostępnianiem jest także samo „stwarzanie możliwości” nabycia takich środków w danym miejscu, np. w lokalu⁷³.

Wprowadzenie do obrotu dopalaczy obejmuje zarówno hurtowe „puszczenie” w obieg takiego produktu, jak i przekazanie go konsumentowi w ramach obrotu detalicznego⁷⁴. Chodzi o każde zachowanie wprowadzające się do „puszczania” w obieg substancji poprzez ich sprzedaż bądź przekazanie nieodpłatne, o każdą tego typu czynność podejmowaną w ramach obrotu pierwotnego lub wtórnego, w wyniku której dopalacze zaistnieją na rynku⁷⁵. „Zgoda konsumentów na spożywanie tzw. dopalaczy, a ściśle rzecz mówiąc zażywanie, bo przecież do organizmu można było je wprowadzić w różnoraki sposób – jak zasadnie podkreśla się w orzecznictwie – nie wpływa tak na zakres, jak i charakter odpowiedzialności prawnokarnej oskarżonych. Posiadali oni świadomość celów przedsięwzięcia, w które się uwikłali i środków, które do ich realizacji miały służyć. Jakkolwiek stanowiące przedmiot obrotu dopalacze były opatrywane zastrzeżeniem, że nie nadają się one do spożycia, tym nie-

⁷⁰ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 28 maja 2020 r. II OSK 2566/19. LEX nr 3040897; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 29 stycznia 2020 r. II OSK 3606/18. LEX nr 3041109; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 19 czerwca 2019 r. II OSK 2080/17. LEX nr 2728276.

⁷¹ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 17 stycznia 2018 r. II SA/Po 740/17. LEX nr 2445866.

⁷² Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 23 czerwca 2020 r. II OSK 3492/19. LEX nr 3045700.

⁷³ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Lublinie z dnia 28 czerwca 2016 r. II SA/Lu 276/16. „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2017, nr 6, s. 93–96; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 26 czerwca 2018 r. III SA/Kr 80/18. LEX nr 2523732.

⁷⁴ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2022 r. V KK 441/21. LEX nr 3405196.

⁷⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2020 r. V KK 374/19. LEX nr 3270722.

mniej było ono fikcyjne, a oskarżeni traktowali je jako podstawę do uniknięcia odpowiedzialności”⁷⁶.

5. Skutki zachowania sprawcy

Dla przypisania odpowiedzialności karnej przewidzianej przez art. 165 § 1 pkt 2 k.k. nie wystarczy samo wyprodukowanie lub wprowadzenie do obrotu dopalaczy szkodliwych dla zdrowia, a konieczne jest, by sprowadziło to niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób. Nie jest wymagane ustalenie naruszenia dóbr prawnych w postaci życia lub zdrowia u pokrzywdzonych, którzy zażyli dopalacze. Istotne jest wykazanie, że te substancje były niebezpieczne dla życia lub zdrowia wielu osób⁷⁷.

Dla bytu przestępstwa z art. 165 § 1 pkt 2 k.k. konieczne jest: po pierwsze, ustalenie, że substancja jest szkodliwa, czyli negatywnie działa na zdrowie lub życie konsumenta; po drugie, wykazanie, że jej użycie stanowiło realne i faktyczne niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób⁷⁸. Skutkiem jest zarówno samo zdarzenie, wymienione w tym przepisie, jak i stan niebezpieczeństwa powszechnego stworzony zachowaniem sprawcy. Brak ujawnionych konkretnych skutków dla zdrowia lub życia nie może zostać zrównany z brakiem skutku w postaci narażenia na niebezpieczeństwo. Nie jest wymagane, aby niebezpieczeństwo to miało charakter bezpośredni, lecz aby przybrało charakter realny i konkretny. Nie chodzi o sprowadzenie „bezpośredniego niebezpieczeństwa”, lecz „niebezpieczeństwa”. Wprowadzenie do obrotu szkodliwych dla zdrowia substancji tylko wtedy wypełnia dyspozycje z art. 165 § 1 pkt 2 k.k., gdy zostanie wykazane, że szkodliwość substancji ma taki charakter i wagę, iż czyni konkretnym i realnym zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego w poważnym stopniu oraz ma charakter niebezpieczeństwa powszechnego⁷⁹. Sprowadzenie niebezpieczeństwa nie musi więc łączyć się z nieuchronnością zaistnienia zdarzenia, którego niebezpieczeństwo sprawca miał sprowadzić, i nie jest warunkiem

⁷⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 27 stycznia 2022 r. II AKa 12/21. LEX nr 3391956.

⁷⁷ K. Grabowski: *Kryminalizacja czynów mających za przedmiot dopalacze*. „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2010, nr 2, s. 129.

⁷⁸ A. Wolska, Ł. Bagiński: *Problematyka prawna obrotu tzw. dopalaczami*. „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” 2016, nr 2, s. 23.

⁷⁹ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 11 grudnia 2013 r. II AKz 483/13. LEX nr 1402863; wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 11 stycznia 2018 r. II AKa 266/17. LEX nr 2455116.

bytu tego przestępstwa bliska nieuchronność zagrożenia o charakterze powszechnym⁸⁰.

W związku z tym nie każdy dopalacz musi zawierać, niejako z natury rzeczy, substancje na tyle szkodliwe dla człowieka, że jego użycie w konsekwencji zawsze powoduje niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób. Jeśli substancje zawarte w dopalaczu są dla zdrowia człowieka szkodliwe tylko w stopniu nieznacznym, a zatem, gdy użycie go powoduje jedynie przejściowe i niegroźne zakłócenia czynności ludzkiego organizmu, to owe skutki nie są objęte wskazanym znamieniem czynu określonego w art. 165 § 1 pkt 2 k.k.⁸¹. Okolicznościami irrelewantnymi z punktu widzenia odpowiedzialności na gruncie art. 165 § 1 pkt 2 k.k. są takie skutki zdrowotne, jak: przejściowe stany odurzenia, ograniczona kontrola ruchów ciała, przejściowa utrata świadomości, senność, przyspieszenie akcji serca, nudności, bełkotliwa mowa, których nawet mogą oczekiwać osoby zażywające dopalacze, podobnie jak jest to w przypadku spożywania alkoholu czy zażywania narkotyków. Są to typowe następstwa związane z przyjmowaniem substancji odurzających, spodziewane przez konsumentów, biorących niejako ryzyko ich wystąpienia na siebie i godzących się na nie, a więc takie, które nie będą prowadziły do odpowiedzialności karnej na gruncie art. 165 § 1 pkt 2 k.k.⁸².

Prima vista mogłoby się wydawać, że wyrobienie lub wprowadzenie dopalaczy należy kwalifikować jako działanie w inny sposób w okolicznościach szczególnie niebezpiecznych, o których mowa w art. 165 § 1 pkt 5 k.k. Możliwość taką należy odrzucić, gdyż „działanie w inny sposób” ma mieć miejsce w okolicznościach szczególnie niebezpiecznych, których nie można utożsamiać ze szczególnym niebezpieczeństwem samej substancji.

6. Wnioski

1. Określenie „dopalacz” nie jest pojęciem normatywnym, a terminem przejętym z języka potocznego oraz powszechnie używanym w literaturze prawniczej i medycznej. Wywodzi się z terminologii lotniczej,

⁸⁰ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 2020 r. V KK 478/19. LEX nr 3180918; wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 17 października 2013 r. II AKa 138/13. LEX nr 1396859.

⁸¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 22 listopada 2017 r. II AKa 170/17. LEX nr 2461389.

⁸² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 czerwca 2019 r. II AKa 273/19. LEX nr 2977366.

- gdzie oznacza urządzenie stosowane w samolotach, służące zwiększeniu ciągu silnika poprzez spalenie dodatkowego paliwa.
2. Dopalaczami są substancje chemiczne, które działają na organizm ludzki, powodując euforię oraz uczucie przyjemności w podobny sposób, jak dotychczas znane narkotyki. Mają silnie aktywować („dopalać”) ośrodkowy układ nerwowy i najczęściej powstają poprzez modyfikację podstawowej struktury kontrolowanego narkotyku w celu uzyskania analogu nieobjętego kontrolą prawną. W skład dopalaczy wchodzi substancje pochodzenia naturalnego (roślinnego) lub syntetycznego, obdarzone własnościami psychostymulującymi w związku z ich wpływem na system neurotransmiterów.
 3. Wraz z nasileniem się stosowania omawianych środków podejmowano próby objęcia ich przepisami ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, modyfikując w niej definicję środka zastępczego (art. 4 pkt 27) oraz wyprowadzając definicję nowej substancji psychoaktywnej (art. 4 pkt 11a), w desygnatach której mieszczą się także dopalacze. Niemniej większe uzasadnienie aksjologiczne ma zaliczenie ich do środków zastępczych. Przemawia za tym przede wszystkim to, że definicja środka zastępczego ma charakter ogólny i pozwala na indywidualną jego ocenę, podczas gdy zaliczenie określonego środka do nowych substancji psychoaktywnych wymaga rekomendacji Zespołu do spraw oceny ryzyka zagrożeń dla zdrowia lub życia ludzi związanych z używaniem nowych substancji psychoaktywnych, że powoduje zagrożenia dla zdrowia lub zagrożenia społeczne porównywalne do zagrożeń stwarzanych przez substancję psychotropową. „Środek zastępczy” to pojęcie szersze od terminu „nowa substancja psychoaktywna”.
 4. Dopalacze mogą być środkiem popełnienia przestępstwa spowodowania niebezpieczeństwa powszechnego przez wyrabianie lub wprowadzanie do obrotu szkodliwych dla zdrowia środków (art. 165 § 1 pkt 2 k.k.), mieszczą się bowiem w znamieniu tego przestępstwa „substancje szkodliwe dla zdrowia”, a środek zastępczy jest taką substancją. Nie są jednak takimi środkami te dopalacze, które spełniają zwykłe normy jakościowe stosowane w procesie ich wytwarzania i obrotu, w rezultacie czego ich zażycie nie prowadzi do skutków dalej idących aniżeli typowe odurzenie i związane z nim typowe skutki uboczne.
 5. Dla przypisania odpowiedzialności karnej przewidzianej przez art. 165 § 1 pkt 2 k.k. nie wystarczy wyprodukowanie lub wprowadzenie do obrotu dopalaczy szkodliwych dla zdrowia, a konieczne jest, by ich wprowadzenie na rynek spowodowało niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób.

Bibliografia

Literatura

- Błachut D., Szukalski B.: *Dopalacze – właściwości chemiczne, skala zagrożeń i przeciwdziałanie rozpowszechnianiu*. „Przegląd Bezpieczeństwa” 2012, nr 6, s. 111–135.
- Bogdan G.: *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu*. W: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–211a*. Red. W. Wróbel, A. Zoll. T. 2. Wolters Kluwer, Warszawa 2017, s. 433–470.
- Buchała K.: *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu*. W: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117–277 kodeksu karnego*. Red. A. Zoll. Wolters Kluwer, Kraków 1999, s. 325–360.
- Gadecki B.: *Glosa do postanowienia SN z dnia 31 maja 2017 r., I KZP 5/17*. „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2017, nr 11, s. 137–143.
- Grabowski K.: *Kryminalizacja czynów mających za przedmiot dopalacze*. „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2010, nr 2, s. 119–138.
- Gruszecka D.: *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu*. W: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*. Red. J. Giezek. Wolters Kluwer, Warszawa 2021, s. 325–401.
- Hałas G., Gądzik Z.: *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu*. W: *Kodeks karny. Komentarz*. Red. A. Grześkowiak, K. Wiak. C.H.Beck, Warszawa 2019, s. 937–963.
- Jabłoński P., Malczewski A.: *Dopalacze. Skala zjawiska i przeciwdziałanie*. Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Warszawa 2014.
- Kapka-Skrzypczak L. i in.: *Dopalacze – stan aktualny i wytyczne na przyszłość*. „Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu” 2011, T. 17, nr 4, s. 206–210.
- Kidawa M.: *Dopalacze – przejściowa moda czy realne zagrożenie?* „Serwis Informacyjny. Narkomania” 2009, nr 1, s. 2–5.
- Kierus K. i in.: *Dopalacze – nowe zagrożenie zdrowia młodzieży*. „Pediatria i Medycyna Rodzinna” 2011, nr 4, s. 356–360.
- Kolbowska A.: *Dopalacze*. „Serwis Informacyjny. Narkomania” 2009, nr 1, s. 6–9.
- Kruk W. i in.: *Problem stosowania substancji uzależniających (dopalacze, narkotyki, napoje energetyzujące) wśród studentów wybranych uczelni rzeszowskich*. „Problemy Higieny i Epidemiologii” 2014, nr 95, s. 880–888.
- Krzyśko G.: *Ocena stanu wiedzy licealistów na temat dopalaczy*. „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Pedagogika” 2018, nr 16, s. 225–234.
- Lubecka B., Lubecki M., Pudło R.: „Dopalacze” — co wiemy o nowych substancjach psychoaktywnych? „Psychiatria” 2018, T. 15, nr 2, s. 99–109.
- Łuczarsz K., Muszyńska A.: *Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. Komentarz*. Wolters Kluwer, Warszawa 2008.
- Matyjek S.: „Dopalacze” – nieprzewidywalne narkotyki. *Problem społeczno-prawny*. „Filozofia Publiczna i Edukacja Demokratyczna” 2019, nr 1, s. 251–273.

- Mazurkiewicz M.R. i in.: *Ocena rozpowszechniania, powodów i form użycia tak zwanych „dopalaczy” przez uczestników ankiety internetowej*. „Psychiatria Polska” 2013, nr 6, s. 1143–1155.
- Morawska-Siudak J. i in.: *Dopalacze jako problem diagnostyczny, psychologiczny i prawny*. „Przegląd Lekarski” 2010, nr 67, s. 598–601.
- Mruczyk K. i in.: *Chemical analysis of substitute drugs of abuse – “legal highs” from Lubuskie province, Poland*. “Journal of Medical Science” 2014, vol. 83, no. 2, s. 101–107.
- Nowa encyklopedia powszechna PWN*. T. 2: D–H. Red. B. Petrozolin-Skowrońska. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1995.
- Oczkowski T.: *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu*. W: *Kodeks karny. Komentarz*. Red. V. Konarska-Wrzošek. Wolters Kluwer, Warszawa 2023, s. 932–956.
- Petasz P.: *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu*. W: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz. Art. 117–221*. Red. M. Królikowski, R. Zawłocki. T. 1. C.H.Beck, Warszawa 2017, s. 360–428.
- Piekoszewski W., Florek E.: *Dopalacze*. „Przegląd Lekarski” 2009, nr 10, s. 861–865.
- Pieprzycza E., Skowronek R., Chowaniec C.: *Problemy analityczne i interpretacyjne związane z diagnostyką zatruc „dopalaczami”*. „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 3, s. 116–124.
- Simonienko K., Waszkiewicz N., Szulc A.: *Roślinne środki odurzające – aktualnie obowiązująca lista w Polsce*. „Psychiatria Polska” 2013, T. 47, nr 3, s. 499–510.
- Stańczak A.: *Dopalacze – problem zdrowia jednostki i zdrowia publicznego. Przestanki działań profilaktycznych*. „Problemy Higieny i Epidemiologii” 2015, nr 1, s. 8–16.
- Stefański R.A.: *Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu*. W: *Kodeks karny. Komentarz*. Red. R.A. Stefański. C.H.Beck, Warszawa 2025, s. 1085–1139.
- Tkaczyk-Rymanowska K.: *Problem tzw. dopalaczy i nowych narkotyków w świetle zmian normatywnych do ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii*. „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 9, s. 131–145.
- Wolska A., Bagiński Ł.: *Problematyka prawna obrotu tzw. dopalaczami*. „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” 2016, nr 2, s. 14–25.
- Zajac D.: *Karalność obrotu dopalaczami w świetle art. 165 k.k. (analiza dogmatyczna)*. „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2017, nr 4, s. 51–105.
- Zawilska J.B.: *“Legal Highs” – an emerging epidemic of novel psychoactive substances*. “International Review of Neurobiology” 2015, vol. 120, s. 273–300.
- Żukiewicz-Sobczak W. i in.: *„Dopalacze” – eksperyment wysokiego ryzyka, w ujęciu przepisów nowej ustawy*. „Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu” 2012, T. 18, nr 2, s. 137–140.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny. Dz.U. 2024, poz. 17 ze zm.
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii. Dz.U. 2005, nr 179, poz. 1485.

Ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia. Dz. Urz. WE L 31 z 01.02.2002.

Ustawa z dnia 8 października 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Dz.U. 2010, nr 213, poz. 1396.

Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach. Dz.U. 2022, poz. 1816.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz niektórych innych ustaw. Dz.U. 2015, poz. 875.

Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Dz.U. 2018, poz. 1490.

Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 25 maja 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia. Dz.U. 2023, poz. 1448.

Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 17 sierpnia 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Dz.U. 2023, poz. 1939 ze zm.

Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 12 kwietnia 2024 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo farmaceutyczne. Dz.U. 2024, poz. 686 ze zm.

Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz niektórych innych ustaw. Druk sejmowy nr 3107. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?nr=3107> [dostęp: 08.01.2025].

Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej z 5 października 2010 r. Druk sejmowy nr 3442. <https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/wgdruku/3442> [dostęp: 03.03.2025].

Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej z 16 lipca 2018 r. Druk sejmowy nr 2746. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=2746> [dostęp: 09.01.2025].

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 27 listopada 2015 r. w sprawie wykazu nowych substancji psychoaktywnych. Dz.U. 2015, poz. 2017.

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 sierpnia 2016 r. w sprawie wykazu nowych substancji psychoaktywnych. Dz.U. 2016, poz. 1393.

Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 7 sierpnia 2017 r. w sprawie wykazu nowych substancji psychoaktywnych. Dz.U. 2017, poz. 1582.

Obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 17 czerwca 2024 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie wykazu substancji psychotropowych, środków odurzających oraz nowych substancji psychoaktywnych. Dz.U. 2024, poz. 1139.

Orzecznictwo

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 1977 r. IV KR 84/77. OSNPG 1977, nr 11, poz. 104.

- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2008 r. III KK 36/08. LEX nr 448971.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2018 r. V KS 21/18. LEX nr 2583824.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 2020 r. V KK 478/19. LEX nr 3180918.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2020 r. V KK 374/19. LEX nr 3270722.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2022 r. II KK 216/21. OSNK 2022, nr 9, poz. 33.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2015 r. V KK 341/15. LEX nr 1923856.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 31 maja 2017 r. I KZP 5/17. OSNKW 2017, nr 7, poz. 40.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 lipca 2019 r. III KK 190/18. LEX nr 3363791.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2020 r. II KK 302/19. LEX nr 3221541.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2022 r. V KK 441/21. LEX nr 3405196.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 2 czerwca 2015 r. II OSK 2684/13. LEX nr 178053.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 24 listopada 2015 r. II OSK 703/14. LEX nr 2002227.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 26 stycznia 2017 r. II OSK 996/15. LEX nr 2288767.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 4 października 2017 r. II OSK 194/16. LEX nr 2408856.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 14 marca 2018 r. II OSK 1287/16. LEX nr 2495512.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 15 lutego 2019 r. II OSK 768/17. LEX nr 2629569.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 19 czerwca 2019 r. II OSK 2080/17. LEX nr 2728276.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 19 grudnia 2019 r. II OSK 3232/18. LEX nr 2782216.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 29 stycznia 2020 r. II OSK 3606/18. LEX nr 3041109.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 23 kwietnia 2020 r. II OSK 1123/19. LEX nr 3009454.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 29 kwietnia 2020 r. II OSK 2307/19. LEX nr 3020279.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 28 maja 2020 r. II OSK 2566/19. LEX nr 3040897.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 23 czerwca 2020 r. II OSK 3492/19. LEX nr 3045700.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 7 października 2020 r. II OSK 2099/18. LEX nr 3280513.

- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 kwietnia 2021 r. II OSK 2112/18. LEX nr 3190436.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 31 października 2006 r. II AKa 177/06. KZS 2006, nr 12, poz. 31.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 21 lipca 2009 r. II AKa 123/09. KZS 2011, nr 3, poz. 67.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 17 października 2013 r. II AKa 138/13. LEX nr 1396859.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 14 maja 2015 r. II AKa 61/15. LEX nr 1771062.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 15 kwietnia 2016 r. II AKa 58/16. KZS 2016, nr 9, poz. 96.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 24 maja 2016 r. II AKa 72/16. LEX nr 2067981.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 22 listopada 2017 r. II AKa 170/17. LEX nr 2461389.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 11 stycznia 2018 r. II AKa 266/17. LEX nr 2455116.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 10 lipca 2018 r. II AKa 143/18. LEX nr 2601867.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 21 listopada 2018 r. II AKa 395/18. LEX nr 2625091.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 17 stycznia 2019 r. II AKa 573/18. LEX nr 2753232.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 18 kwietnia 2019 r. II AKa 19/19. LEX nr 2775721.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 23 maja 2019 r. II AKa 54/19. LEX nr 2758424.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 czerwca 2019 r. II AKa 273/19. LEX nr 2977366.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 27 listopada 2019 r. II AKa 97/19. LEX nr 2758148.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 11 grudnia 2019 r. II AKa 375/19. LEX nr 3066114.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28 czerwca 2020 r. II AKa 273/19. „Prokuratura i Prawo” 2022, nr 10, poz. 38 (wkładka).
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 29 października 2020 r. II AKa 303/20. LEX nr 3123485.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 17 grudnia 2020 r. II AKa 348/20. LEX nr 3358986.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 27 stycznia 2022 r. II AKa 12/21. LEX nr 3391956.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 6 grudnia 2022 r. II AKa 406/22. LEX nr 3616899.

- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 11 grudnia 2013 r. II AKz 483/13. LEX nr 1402863.
- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 10 października 2018 r. II AKz 474/18. „Prokuratura i Prawo” 2019, nr 5, poz. 34 (wkładka).
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Lublinie z dnia 28 czerwca 2016 r. II SA/Lu 276/16. „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2017, nr 6, s. 93–96.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie z dnia 26 października 2016 r. II SA/Sz 821/16. LEX nr 2165572.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu z dnia 6 kwietnia 2017 r. IV SA/Wr 526/16. LEX nr 2275904.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 17 stycznia 2018 r. II SA/Po 740/17. LEX nr 2445866.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 21 marca 2018 r. III SA/Kr 1336/17. LEX nr 2495307.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 12 kwietnia 2018 r. III SA/Kr 1463/17. LEX nr 2486979.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 26 czerwca 2018 r. III SA/Kr 80/18. LEX nr 2523732.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 21 marca 2019 r. III SA/Kr 988/18. LEX nr 2644165.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 26 marca 2019 r. III SA/Kr 990/18. LEX nr 2647363.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 12 kwietnia 2019 r. III SA/Kr 1161/18. LEX nr 2657378.
- Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 1 sierpnia 2019 r. III SA/Kr 236/19. LEX nr 2716152.

Źródła internetowe

- European Drug Report 2024: Trends and Developments*. https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024_en [dostęp: 09.01.2025].
- The European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA): *Annual report 2011: the state of the drugs problem in Europe*. Publications Office of the European Union, Luxembourg 2011. https://www.drugsandalcohol.ie/16288/1/EMCDDA_AR2011_EN.pdf [dostęp: 09.01.2025].